

Доколко професионалното образование отговаря на реалностите в икономиката

Зорница Славова

През последните години усилено се заговори за нуждата от повишаването на качеството на професионалното образование. В същото време друг важен въпрос, този за количеството, а именно кой какво и колко учи, сякаш остава встрани от общественото внимание.

Изследването на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката показва, че в някои райони професионалното образование е самоцелно и не отговаря на реалното производство и предлаганите услуги. В същото време има райони, в които образованието отговаря на търсенето на бизнеса.

Къде и какви са разликите може да се види чрез сравнение на данните за професионалното образование¹, от една страна, и заетостта на придобилите професионална квалификация по икономически дейности², от друга.

В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 60% от средните специалисти. Това са „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“. В допълнение, от значение е и възможността за отнасянето на различните професии и специалности към тези икономически дейности (виж методологията в края на документа).

Сравнението на учащите професионално образование и профилът на икономиката се изчислява чрез коефициент на съответствието (виж методологията в края на документа).

Коефициентът на съответствието приема стойности от 0 до 100 т., където 0 т. показва максимално отклонение, т.е. абсолютно разминаване на професионалното образование с профила на икономиката, а 100 т. показва липса на отклонение, т.е. пълно съвпадане на професионалното образование с профила на икономиката.

Коефициентът на съответствие (M) се пресмята по следната формула:

$$M = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_a - \frac{E_{ca} \cdot e_a}{e_c} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_a е дялът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) от общия брой на обявения прием за професионално обучение,

E_{ca} е дялът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката,

e_a е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a),

e_c е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c).

¹ Данни на МОН - Държавен план-прием за учебната 2016-2017 година в държавните и общинските професионални гимназии, професионални училища и в паралелките за придобиване на професионална квалификация в основни, прогимназиални и средни общообразователни и специални училища.

² Данни на НСИ - 1) Годишни данни за заетостта и безработицата 2016 г., заети с придобита професионална квалификация по икономически дейности и 2) Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и области 2016 г.

Резултати

Коефициентът на съответствие на професионалното образование с профила на икономиката за страната през 2016 г. е 63,6 точки.

Най-голяма е разликата в хотелиерството и ресторантьорството. Докато 16,3% от план-приема е за специалности в тази икономическа дейност, заетите с придобита професионална квалификация (ППК) в тази дейност в икономиката са 6,1%.

Причини за сравнително големия прием може да се търсят в това, че за подготовката на хотелиери и ресторантьори не е необходима толкова скъпа и модерна техника (както при техническите специалности, например). В допълнение, от данните се забелязва, че тези специалности са често срещани в общообразователните училища, където има единични паралелки за професионална подготовка. Тези наблюдения подсказват, че училищата (в съответствие със системата за финансирането им) се стремят да обучават възможно най-много ученици с най-малко разходи без да се съобразяват с последващата реализация на кадрите или нуждите на бизнеса.

Повече от заетите към момента ученици се обучават и в сферата на селското стопанство и информационните и комуникационните технологии (ИКТ). Тези два сектора, обаче, показват противоположни тенденции на развитие. Разширеният прием на специалисти в сектора на селското стопанство вероятно цели по-скоро да запълни отдавна създадените аграрни техникуми в страната, но продължаващото свиване на сектора в икономиката и неговата механизация ще направят аграрното образование още по-неприложимо. При ИКТ специалистите, от друга страна, приложението на придобитото след пет години образование вероятно ще е по-високо заради продължаващото разширяване на сектора в икономиката, технологичното развитие на производството и услугите и търсенето на все повече ИТ специалисти. Друг е въпросът дали все по-търсените специалисти в ИТ сектора са и ще са с професионално образование, или по-скоро основният недостиг (в сегашно и бъдещо време) е по линия на ИТ инженерите и другите специалисти с висше образование. С други думи, увеличаващите се атрактивност и план-прием на средни ИКТ специалисти не е гаранция за запълване на недостига от кадри в сектора.

Недостиг на обучавани ученици според план-приема и данните за заетостта пък има в сферите на преработващата промишленост, транспорта и строителството, където са заети значителна част от придобилите професионална квалификация. Причина за това може да се търси в това, че част от средните специалисти, които не могат да приложат придобитото си образование независимо от специалността, намират работа сравнително лесно като работници в индустрията или строителството, или като шофьори. Друга част от заетите в тези икономически дейности пък вероятно са завършили специалности, които към момента вече са закрити. Специално преработващата промишленост има толкова много клонове и различни специфики, че е трудно да се създават паралелки за всяко производство. В този случай работодателите биха наели средни професионалисти и от други направления и в последствие биха ги обучили за конкретната работа.

Негативните ефекти от несъответствията между това, което се учи и профила на икономиката могат да се намалят чрез по-общо образование в училищна среда, което включва и така нужните меки умения, и по-конкретно обучение в работна среда. Така например силно специфичните предмети още от началните курсове на професионалното образование биха

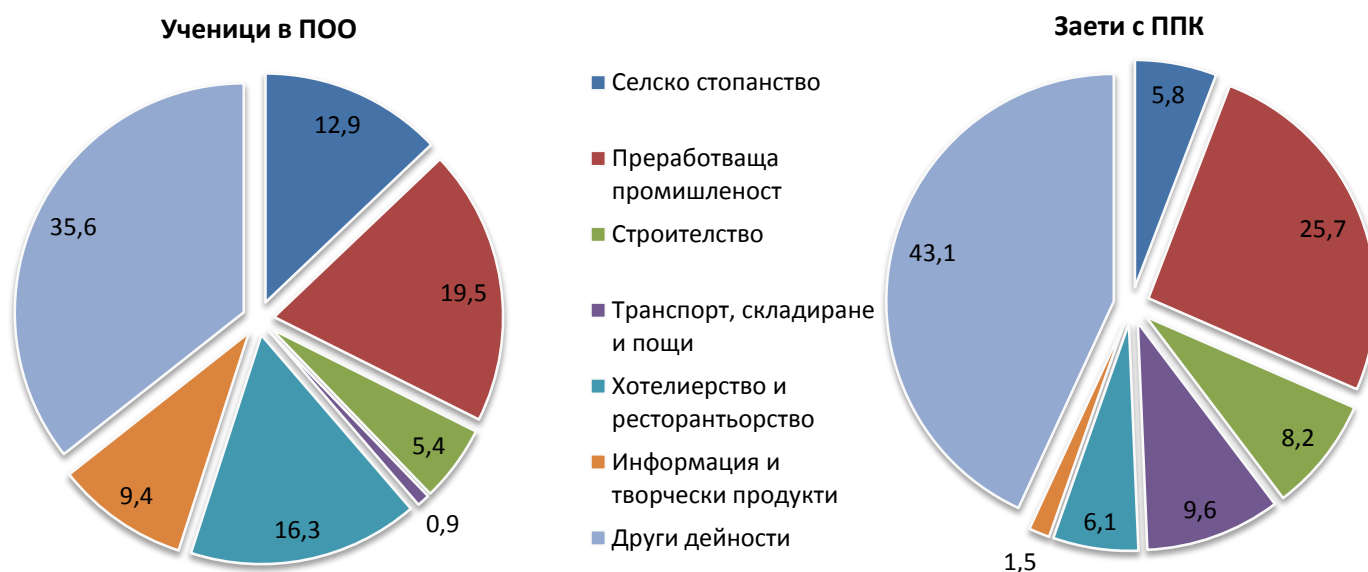
Коефициент на съответствие
2016 г.

могли да се заместят в някаква степен от езикови и технологични обучения, както и от придобиване на меки умения, които увеличават шансовете за заетост. От друга страна по-силното застъпване на дуалното обучение също ще повиши заетостта и привлекателността на професионалното образование заради по-силните практически умения (съответно по-ниската необходимост от обучение) и възможността за оставане на работа на мястото на обучението. В същото време повсеместното прилагане на дуалното образование естествено ще повиши съответствието между предлаганите специалности и профила на икономиката на местно ниво.

План-прием на ученици в професионалното образование и обучение (ПОО) през учебната 2016-2017 г. и дял на заетите с придобита професионална квалификация (ППК) по икономически дейности, 2016 г., %³

Източник: ИПИ на база данни на НСИ и МОН

Данните на областно ниво дават още по-ясна представа за съответствието на професионалното образование и профилът на икономиката.

Като цяло относително добро съответствие се наблюдава в развитите икономически области в Южна България (около АМ „Тракия“) по оста София-Пловдив-Бургас, в крайморските области в Източна България.

Изключение правят сравнително слабо развитите икономически области Силистра и Разград, в които коефициентът на съответствие е най-висок. Причина за това е съответствието на професионалното образование и относително високия дял на селското стопанство в местната икономика. Разград и Силистра са областите с най-висок дял на приема за професионално образование (около 30%) и най-висок дял на наетите (около 10%) именно в сектора на

³ Наименованията на икономическите дейности в графиката са опростени с цел по-разбираемо визуално представяне. *Селско стопанство* е „Селско, горско и рибно стопанство“, а *Информация и творчески продукти* е „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“. В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 60% от средните специалисти. Това са „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“. В допълнение, от значение е и възможността за отнасянето на различните професии и специалности към тези икономически дейности.

земеделието. Причина за сравнително високия резултат на област Добрич също е високата степен на съответствие между учащите и наетите в селското стопанство.

Високият резултат на София (столица) е обусловен от високото съответствие между учащи и наети в ИКТ и в селското стопанство. Именно столицата е областта с най-високи дялове на учащите и наетите в ИКТ и съответно - най-ниски дялове в земеделието. Област Кюстендил пък е с най-малко ученици в ИКТ и съответно най-малко наети в сектора. Областите Перник и София (основно заради община Правец) са трети случай, при който учащите за работа в ИКТ сектора са значителен дял, но наетите – не. Вероятно след завършването си младежите търсят работа по квалификацията си в столицата поради близостта ѝ.

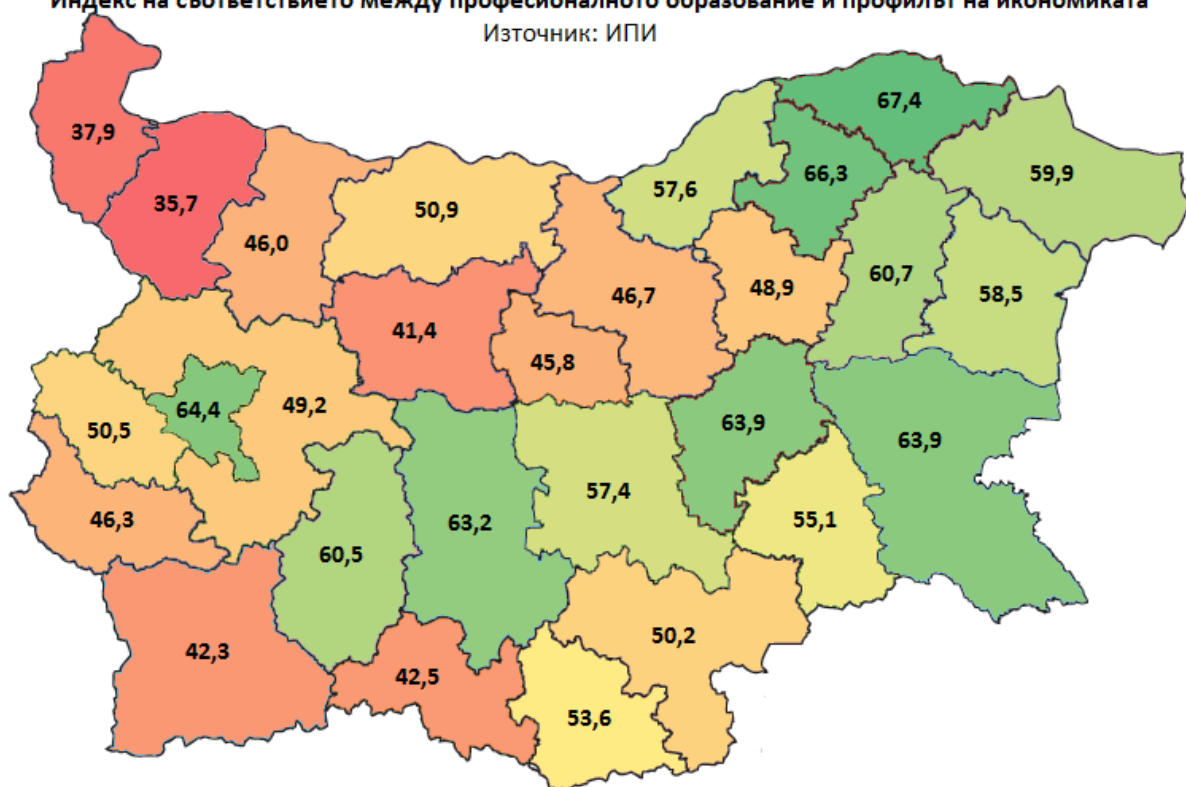
Съответствието между образованието и икономиката в областите Бургас и Варна е в секторите на транспорта и хотелиерството и ресторантьорството, където са голяма част от учащите и наетите и което е обяснимо с местоположението на областите. Русе също е областите с най-много ученици в транспорта и с най-много наети в сектора.

Областите Пловдив, Стара Загора и Пазарджик се характеризират с относително високи дялове на учащите и наетите в преработващата промишленост и това значително повишава коефициентите им на съответствие. В същото време областите Монтана, Благоевград и Ловеч са с ниски коефициенти на съответствие заради сравнително ниския дял на учениците, обучаващи се за работа в преработващата промишленост при значителен дял на наетите в сектора.

В областите Кърджали и Стара Загора делът на обучаващите се в строителството е сравнително висок, въпреки че делът на наетите с професионална квалификация в сектора е нисък. В област Хасково, обратно, учащите са малко, а наетите – значителен дял. Подобно несъответствие се наблюдава и в областите Видин, Враца и Смолян, само че по отношение на сектора на хотелиерството и ресторантьорството – обучаващите се за работа в сектора са значителен дял (около 30%), а делът на наетите в сектора е нисък (около 4-5%).

Индекс на съответствието между професионалното образование и профилът на икономиката

Източник: ИПИ

Конкретните изражения на съответствието между професионалното образование и профила на месната икономика е видно най-пълно на общинско ниво. Така например в община Панагюрище се обучават ученици в сферата на лазерната и оптична техника заради местните производства по оптика, в крайморските и балнеологични курорти (например общините Несебър, Поморие, Павел баня, Сапарева баня) се обучават ученици в хотелиерството и ресторантьорството, а в община Гълъбово се обучават ученици по енергетика заради енергийния комплекс, състоящ се от "Брикел" ЕАД, "Контур глобал" - ТЕЦ "Марица изток 3", "Енергоремонт – Гълъбово" АД и Американската компания ТЕЦ "AES– Гълъбово".

Негативните ефекти от несъответствията между това, което се учи и профила на икономиката могат да се намалят чрез по-общо образование в училищна среда, което включва и така нужните меки умения, и по-конкретно обучение в работна среда. Така например силно специфичните предмети още от началните курсове на професионалното образование биха могли да се заместят в някаква степен от езикови и технологични обучения, както и от придобиване на меки умения, които увеличават шансовете за заетост. От друга страна по-силното застъпване на дуалното обучение също ще повиши заетостта и привлекателността на професионалното образование заради по-силните практически умения (съответно по-ниската необходимост от обучение) и възможността за оставане на работа на мястото на обучението. В същото време повсеместното прилагане на дуалното образование естествено ще повиши съответствието между предлаганите специалности и профила на икономиката на местно ниво.

МЕТОДОЛОГИЯ

Използвани данни

- Министерство на образованието и науката (МОН) - Държавен план-прием за учебната 2016-2017 година в държавните и общинските професионални гимназии, професионални училища и в паралелките за придобиване на професионална квалификация в основни, прогимназиални и средни общообразователни и специални училища
- Национален статистически институт (НСИ) – Годишни данни за заетостта и безработицата 2016 г., заети с придобита професионална квалификация по икономически дейности
- Национален статистически институт (НСИ) – Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и области 2016 г.
- Институт за пазарна икономика (ИПИ) – отнасяне на броя на учениците по професии и специалности в отделни икономически дейности съгласно списъка в края на документа и изчисление на коефициент на съответствието

Разглеждани икономически дейности

- „Селско, горско и рибно стопанство“
- „Преработваща промишленост“
- „Строителство“
- „Транспорт, складиране и пощи“
- „Хотелиерство и ресторантьорство“
- „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“

В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 60% от средните специалисти. Средният дял на заетите с придобита професионална квалификация в разглежданите икономически дейности е 42,1%, а в останалите – 29,5% през 2016 година. В допълнение, от значение е и възможността за отнасянето на различните професии и специалности към тези икономически дейности (съгласно списъка в края на документа).

Методология

Данните за професионалното образование, от една страна, и заетостта на придобилите професионална квалификация по икономически дейности, от друга, се сравняват чрез изчисление на коефициент на съответствие.

Коефициентът на съответствието приема стойности от 0 до 100 т., където 0 т. показва максимално отклонение, т.е. абсолютно разминаване на професионалното образование с профила на икономиката, а 100 т. показва липса на отклонение, т.е. пълно съвпадане на професионалното образование с профила на икономиката.

Коефициентът на съответствие (М) се пресмята по следната формула:

$$M = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_a - \frac{E_{ca} \cdot e_a}{e_c} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_a е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) от общия брой на обявения прием за професионално обучение,

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката,

e_a е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a),

e_c е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c).

Коефициентът на съответствие (M) за всяка област (n) се пресмята по следната формула:

$$M_n = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_{an} - \frac{E_{ca} \cdot e_{an}}{e_{cn}} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_{an} е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) в областта (n) от общия брой на обявения прием за професионално обучение в областта,

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката (показателят е на национално ниво),

e_{an} е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a) в областта (n),

e_{cn} е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c) в областта (n).

Система за отнасяне на броя на учениците по професии и специалности в икономическите дейности

Броят на учениците в план-приема се разпределя в икономическите дейности „Селско, горско и рибно стопанство”, „Преработваща промишленост”, „Строителство”, „Транспорт, складиране и пощи”, „Хотелиерство и ресторантьорство” и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения” според приложените по-долу списъци за отнасяне.

Неприсъстващите в долните списъци професии и специалности попадат в графа „Други”.

1. Икономическа дейност „Селско, горско и рибно стопанство”

ПРОФЕСИЯ	СПЕЦИАЛНОСТ
МОНТЪОР НА СЕЛСКОСТОПАНСКА ТЕХНИКА	МЕХАНИЗАЦИЯ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ЛЕСОВЪД	ГОРСКО СТОПАНСТВО
ТЕХНИК-РАСТЕНИЕВЪД	РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА И АГРОХИМИЯ
ФЕРМЕР	ПРОИЗВОДИТЕЛ НА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПРОДУКЦИЯ
ИКОНОМИСТ	ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО
АГРОЕКОЛОГ	АГРОЕКОЛОГИЯ
ТЕХНИК-РАСТЕНИЕВЪД	ТРАЙНИ НАСАЖДЕНИЯ
РАСТЕНИЕВЪД	ТРАЙНИ НАСАЖДЕНИЯ
ТЕХНИК- ЛЕСОВЪД	ГОРСКО И ЛОВНО СТОПАНСТВО
ТЕХНИК В ЛОЗАРОВИНАРСТВОТО	ЛОЗАРОВИНАРСТВО
ФЕРМЕР	ЗЕМЕДЕЛЕЦ
МЕХАНИЗАТОР НА ГОРСКА ТЕХНИКА	МЕХАНИЗАЦИЯ НА ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
ТЕХНИК НА СЕЛСКОСТОПАНСКА ТЕХНИКА	МЕХАНИЗАЦИЯ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
РАБОТНИК В ГОРСКОТО СТОПАНСТВО	ЛЕСОКУЛТУРНИ ДЕЙНОСТИ
РАБОТНИК В РАСТЕНИЕВЪДСТВОТО	ТРАЙНИ НАСАЖДЕНИЯ
РАСТЕНИЕВЪД	ПОЛЕВЪДСТВО

РАСТЕНИЕВЪД	ЗЕЛЕНЧУКОПРОИЗВОДСТВО
ТЕХНИК-ЛЕСОВЪД	ГОРСКО И ЛОВНО СТОПАНСТВО
ТЕХНИК-ЛЕСОВЪД	ГОРСКО СТОПАНСТВО И ДЪРВОДОБИВ
ТЕХНИК-МЕХАНИЗАТОР	МЕХАНИЗАЦИЯ НА ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
ФЕРМЕР	ЗЕМЕДЕЛЕЦ
ТЕХНИК-ЖИВОТНОВЪД	ГОВЕДОВЪДСТВО
РАБОТНИК В ГОРСКОТО СТОПАНСТВО	ЛЕСОКУЛТУРНИ ДЕЙНОСТИ
РАБОТНИК В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО	ЗАЙЦЕВЪДСТВО
РАСТЕНИЕВЪД	РАСТИТЕЛНА ЗАЩИТА

2. Икономическа дейност „Преработваща промишленост”

ПРОФЕСИЯ	СПЕЦИАЛНОСТ
МАШИНЕН ТЕХНИК	ТЕХНОЛОГИЯ НА МАШИНОСТРОЕНЕТО
ЕЛЕКТРОТЕХНИК	ЕЛЕКТРООБЗАВЕЖДАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО
ШИВАЧ	ШИВАЧЕСТВО
МОДЕЛИЕР-ТЕХНОЛОГ НА ОБЛЕКЛО	КОНСТРУИРАНЕ, МОДЕЛИРАНЕ И ТЕХНОЛОГИЯ НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ
МАШИНЕН МОНТЪОР	МЕТАЛООБРАБОТВАЩИ МАШИНИ
МАШИНЕН МОНТЪОР	МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА ХИМИЧЕСКАТА И ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ ПО КАЧЕСТВОТО НА ХРАНИ И НАПИТКИ	КОНТРОЛ НА КАЧЕСТВОТО И БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИ И НАПИТКИ
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ПРОИЗВОДСТВО НА ХЛЯБ, ХЛЕБНИ И СЛАДКАРСКИ ИЗДЕЛИЯ
ТЕХНИК-ПРИЛОЖНИК	ПРОМИШЛЕНА ЕСТЕТИКА И ДИЗАЙН
ТЕХНИК НА ЕЛЕКТРОННА ТЕХНИКА	ПРОМИШЛЕНА ЕЛЕКТРОНИКА
ТЕХНИК НА ЕЛЕКТРОННА ТЕХНИКА	МИКРОПРОЦЕСОРНА ТЕХНИКА
ХИМИК-ТЕХНОЛОГ	ТЕХНОЛОГИЯ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИ И ПАРФЮМЕРИЙНО-КОЗМЕТИЧНИ ПРОДУКТИ
ЛАБОРАНТ	ТЕХНОЛОГИЧЕН И МИКРОБИОЛОГИЧЕН КОНТРОЛ В ХИМИЧНИ ПРОИЗВОДСТВА
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ В ДЪРВООБРАБОТВАНЕТО	РЕСТАВРАЦИЯ НА СТИЛНИ МЕБЕЛИ И ДОГРАМА
ОПЕРАТОР В ДЪРВООБРАБОТВАНЕТО	ПРОИЗВОДСТВО НА МЕБЕЛИ
ОПЕРАТОР В ДЪРВООБРАБОТВАНЕТО	ПРОИЗВОДСТВО НА ВРАТИ И ПРОЗОРЦИ
МОНТЪОР НА ЕЛЕКТРОННА ТЕХНИКА	ПРОМИШЛЕНА ЕЛЕКТРОНИКА
ТЕХНИК НА ПРЕЦИЗНА ТЕХНИКА	ЛАЗЕРНА И ОПТИЧНА ТЕХНИКА
ТЕХНИК НА ПРЕЦИЗНА ТЕХНИКА	МЕДИЦИНСКА ТЕХНИКА
ТЕХНИК ПО ОЧНА ОПТИКА	ОЧНА ОПТИКА
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ В ДЪРВООБРАБОТВАНЕТО	МЕБЕЛНО ПРОИЗВОДСТВО
РАБОТНИК В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВА ПРОМИШЛЕНОСТ
ТЕХНИК ПО ОРТОПЕДИЧНА ТЕХНИКА	ОРТОПЕДИЧНА ТЕХНИКА И БАНДАЖИ
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ ПО ЕКСПЛОАТАЦИЯ И ПОДДЪРЖАНЕ НА ХЛАДИЛНА И КЛИМАТИЧНА ТЕХНИКА В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ЕКСПЛОАТАЦИЯ И ПОДДЪРЖАНЕ НА ХЛАДИЛНА И КЛИМАТИЧНА ТЕХНИКА В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ
ТЕХНИК ПО АВТОМАТИЗАЦИЯ	АВТОМАТИЗАЦИЯ НА НЕПРЕКЪСНАТИ ПРОИЗВОДСТВА
МАШИНЕН ТЕХНИК	МАШИНИ И СИСТЕМИ С ЦПУ
РАБОТНИК В ДЪРВООБРАБОТВАНЕТО	ПРОИЗВОДСТВО НА ВРАТИ И ПРОЗОРЦИ
РАБОТНИК В КЕРАМИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО	КЕРАМИЧНО ПРОИЗВОДСТВО
ОПЕРАТОР В СИЛИКАТНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА	ТЕХНОЛОГИЯ НА КЕРАМИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО
МАШИНЕН ОПЕРАТОР	МЕТАЛОРЕЖЕЩИ МАШИНИ
МАШИНЕН ОПЕРАТОР	МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА ЗАВАРЯВАНЕ
РАБОТНИК В ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО	ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО
МОДЕЛИЕР-ТЕХНОЛОГ НА ОБЛЕКЛО	КОНСТРУИРАНЕ, МОДЕЛИРАНЕ И ТЕХНОЛОГИЯ НА ОБЛЕКЛО ОТ КОЖИ
РАБОТНИК В ДЪРВООБРАБОТВАНЕТО	ПРОИЗВОДСТВО НА ТАПИЦИРАНИ ИЗДЕЛИЯ
ДЪРВОРЕЗБАРСТВО	ТАПИЦЕРСТВО И ДЕКОРАТОРСТВО
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ПРОИЗВОДСТВО НА МЕСО, МЕСНИ ПРОДУКТИ И РИБА
ОПЕРАТОР В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ПРОИЗВОДСТВО И ПРАБОТКА НА МЛЯКО И МЛЕЧНИ ПРОДУКТИ
ХИМИК-ТЕХНОЛОГ	ТЕХНОЛОГИЯ НА ЦЕЛУЛОЗАТА, ХАРТИЯТА И ОПАКОВКИТЕ
ОПЕРАТОР В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ПРОИЗВОДСТВО НА АЛКОХОЛНИ И БЕЗАЛКОХОЛНИ НАПИТКИ
ОПЕРАТОР В ПРОИЗВОДСТВО НА ОБУВНИ И КОЖЕНО-ГАЛАНТЕРИЙНИ ИЗДЕЛИЯ	ПРОИЗВОДСТВО НА ОБУВНИ ИЗДЕЛИЯ
РАБОТНИК В ДЪРВООБРАБОТВАНЕТО	ПРОИЗВОДСТВО НА ВРАТИ И ПРОЗОРЦИ
ТЕХНИК-МЕТАЛУРГ	МЕТАЛУРГИЯ НА ЧЕРНИТЕ МЕТАЛИ

ТЕКСТИЛЕН ТЕХНИК	ПЛЕТАЧНО ПРОИЗВОДСТВО
МАШИНЕН ТЕХНИК	МАШИНИ И СЪОРЪЖЕНИЯ ЗА ХИМИЧЕСКАТА И ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ
ЕЛЕКТРОМОНТЪОР	ЕЛЕКТРООБЗАВЕЖДАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВОТО
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ ПО ЕКСПЛОАТАЦИЯ И ПОДДЪРЖАНЕ НА ХЛАДИЛНА И КЛИМАТИЧНА ТЕХНИКА В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ЕКСПЛОАТАЦИЯ И ПОДДЪРЖАНЕ НА ХЛАДИЛНА И КЛИМАТИЧНА ТЕХНИКА В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ
ХИМИК-ТЕХНОЛОГ	ТЕХНОЛОГИЯ НА ХОМЕОПАТИЧНИТЕ И ФИТОПРОДУКТИ
ТЕХНИК-МЕТАЛУРГ	МЕТАЛУРГИЯ НА ЦВЕТНИТЕ МЕТАЛИ
РАБОТНИК В ДЪРВООБРАБОТНАТО	ПРОИЗВОДСТВО НА ФАСОНИРАНИ МАТЕРИАЛИ
БИЖУТЕР	БИЖУТЕРИЯ
БИОТЕХНОЛОГ	ТЕХНОЛОГИЯ В БИОПРОИЗВОДСТВОТА
ЛАБОРАНТ	ТЕХНОЛОГИЧЕН И МИКРОБИОЛОГИЧЕН КОНТРОЛ В ХИМИЧНИ ПРОИЗВОДСТВА
ОПЕРАТОР В МИННАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ОБОГАТЯВАНЕ НА ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ
ДЕСЕНАТОР НА ТЕКСТИЛ	КОМПЮТЪРНО ПРОЕКТИРАНЕ И ДЕСЕНИРАНЕ НА ТЪКАНИ ПЛОЩНИ ИЗДЕЛИЯ
ДЕСЕНАТОР НА ТЕКСТИЛ	КОМПЮТЪРНО ПРОЕКТИРАНЕ И ДЕСЕНИРАНЕ НА ПЛЕТЕНИ ПЛОЩНИ ИЗДЕЛИЯ
ТЕКСТИЛЕН ТЕХНИК	ПРЕДАЧНО ПРОИЗВОДСТВО
ТЕКСТИЛЕН ТЕХНИК	ТЪКАЧНО ПРОИЗВОДСТВО
РАБОТНИК В ТЕКСТИЛНО ПРОИЗВОДСТВО	АПРЕТУРНО И БАГРИЛНО ПРОИЗВОДСТВО
ТЕХНИК НА ПРЕЦИЗНА ТЕХНИКА	ИЗМЕРВАТЕЛНА И ОРГАНИЗАЦИОННА ТЕХНИКА
РАБОТНИК В ОБУВНО И КОЖЕНО-ГАЛАНТЕРИЙНО ПРОИЗВОДСТВО	ОБУВНО И КОЖЕНО-ГАЛАНТЕРИЙНО ПРОИЗВОДСТВО
ТЕХНИК НА ЕЛЕКТРОННА ТЕХНИКА	ПРОМИШЛЕНА ЕЛЕКТРОНИКА
ТЕХНИК-ТЕХНОЛОГ В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ	ПРОИЗВОДСТВО НА ЗАХАР И ЗАХАРНИ ИЗДЕЛИЯ
ТЕХНИК-ПРИЛОЖНИК	ХУДОЖЕСТВЕНИ ИЗДЕЛИЯ ОТ МЕТАЛ
ХИМИК-ОПЕРАТОР	ДЕКОРАЦИЯ НА СИЛИКАТНИ ИЗДЕЛИЯ
ТЕХНОЛОГ В СИЛИКАТНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА	ТЕХНОЛОГИЯ НА СВЪРЗАЩИТЕ ВЕЩЕСТВА
ОПЕРАТОР В СИЛИКАТНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА	ТЕХНОЛОГИЯ НА СЪКЛАРСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

3. Икономическа дейност „Строителство“

ПРОФЕСИЯ	СПЕЦИАЛНОСТ
ТЕХНИК-РЕСТАВРАТОР	АРХИТЕКТУРНА РЕСТАВРАЦИЯ
СТРОИТЕЛЕН ТЕХНИК	СТРОИТЕЛСТВО И АРХИТЕКТУРА
СТРОИТЕЛЕН ТЕХНИК	ТРАНСПОРТНО СТРОИТЕЛСТВО
СТРОИТЕЛ	ВЪТРЕШНИ ОБЛИЦОВКИ И НАСТИЛКИ
ГЕОДЕЗИСТ	ГЕОДЕЗИЯ
СТРОИТЕЛ – МОНТАЖНИК	ДОГРАМА И СЪКЛОПОСТАВЯНЕ
СТРОИТЕЛ – МОНТАЖНИК	СУХО СТРОИТЕЛСТВО
СТРОИТЕЛ	КОФРАЖИ
СТРОИТЕЛ	БОЯДЖИЙСКИ РАБОТИ
ПОМОЩНИК В СТРОИТЕЛСТВОТО	ОСНОВНИ И ДОВЪРШИТЕЛНИ РАБОТИ
СТРОИТЕЛ	АРМИРОВКА И БЕТОН
СТРОИТЕЛЕН ТЕХНИК	ВОДНО СТРОИТЕЛСТВО
СТРОИТЕЛ	ВЪТРЕШНИ ОБЛИЦОВКИ И НАСТИЛКИ
СТРОИТЕЛ-МОНТАЖНИК	СТОМАНОБЕТОННИ КОНСТРУКЦИИ
СТРОИТЕЛ-МОНТАЖНИК	ИЗОЛАЦИИ В СТРОИТЕЛСТВОТО
ПЪТЕН СТРОИТЕЛ	СТРОИТЕЛ НА ПЪТИЩА, МАГИСТРАЛИ И СЪОРЪЖЕНИЯ КЪМ ТЯХ

4. Икономическа дейност „Транспорт, складиране и пощи“

ПРОФЕСИЯ	СПЕЦИАЛНОСТ
ОРГАНИЗАТОР ПО ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА АВТОМОБИЛНИЯ ТРАНСПОРТ	ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА АВТОМОБИЛНИЯ ТРАНСПОРТ
КОРАБОВОДИТЕЛ	КОРАБОВОДЕНЕ-МОРСКО

ОРГАНИЗАТОР ПО ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ПРИСТАНИЩАТА И ФЛОТА	ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ПРИСТАНИЩАТА И ФЛОТА
ОРГАНИЗАТОР ПО ТЪРГОВСКА ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ЖЕЛЕЗОПЪТНИЯ ТРАНСПОРТ	ТЪРГОВСКА ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ЖЕЛЕЗОПЪТНИЯ ТРАНСПОРТ
КУРИЕР	ЛОГИСТИКА НА ТОВАРИ И УСЛУГИ
ТЕХНИК ПО АВТОМАТИЗАЦИЯ	ОСИГУРИТЕЛНИ И КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ В Ж.П.ИНФРАСТРУКТУРА
СПЕДИТОР-ЛОГИСТИК	СПЕДИЦИЯ, ТРАНСПОРТНА И СКЛАДОВА ЛОГИСТИКА

5. Икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“

ПРОФЕСИЯ	СПЕЦИАЛНОСТ
ГОТВАЧ	ПРОИЗВОДСТВО НА КУЛИНАРНИ ИЗДЕЛИЯ И НАПИТКИ
ОРГАНИЗАТОР НА ТУРИСТИЧЕСКА АГЕНТСКА ДЕЙНОСТ	ОРГАНИЗАЦИЯ НА ТУРИЗМА И СВОБОДНОТО ВРЕМЕ
РЕСТОРАНТЬОР	КЕТЪРИНГ
РАБОТНИК В ЗАВЕДЕНИЯТА ЗА ХРАНЕНЕ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	РАБОТНИК В ПРОИЗВОДСТВОТО НА КУЛИНАРНИ ИЗДЕЛИЯ В ЗАВЕДЕНИЯТА ЗА ХРАНЕНЕ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ
ХОТЕЛИЕР	ОРГАНИЗАЦИЯ НА ХОТЕЛИЕРСТВОТО
АДМИНИСТРАТОР В ХОТЕЛИЕРСТВОТО	ОРГАНИЗАЦИЯ НА ОБСЛУЖВАНЕТО В ХОТЕЛИЕРСТВОТО
РЕСТОРАНТЬОР	ПРОИЗВОДСТВО И ОБСЛУЖВАНЕ В ЗАВЕДЕНИЯТА ЗА ХРАНЕНЕ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ
РЕСТОРАНТЬОР	КЕТЪРИНГ
ХЛЕБАР-СЛАДКАР	ПРОИЗВОДСТВО НА ХЛЯБ И ХЛЕБНИ ИЗДЕЛИЯ
ИЗПЪЛНИТЕЛ НА ТЕРМАЛНИ ПРОЦЕДУРИ	ИЗВЪРШВАНЕ НА ТЕРМАЛНИ ПРОЦЕДУРИ В БАЛНЕОЛОГИЧНИ И ДРУГИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ЦЕНТРОВЕ
АНИМАТОР В ТУРИЗМА	ТУРИСТИЧЕСКА АНИМАЦИЯ
СЕРВИТЬОР-БАРМАН	ОБСЛУЖВАНЕ НА ЗАВЕДЕНИЯ В ОБЩЕСТВЕНОТО ХРАНЕНЕ
ПОМОЩНИК-ИНСТРУКТОР ПО СПОРТНО-ТУРИСТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ	СПОРТНО-ТУРИСТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ
ХЛЕБАР-СЛАДКАР	ДЕКОРАЦИЯ НА СЛАДКАРСКИ ИЗДЕЛИЯ
ЕКСКУРЗОВОД	ЕКСКУРЗОВОДСКО ОБСЛУЖВАНЕ
ПЛАНИНСКИ ВОДАЧ	ТУРИЗЪМ

6. Икономическа дейност „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“

ПРОФЕСИЯ	СПЕЦИАЛНОСТ
ТЕХНИК НА КОМПЮТЪРНИ СИСТЕМИ	КОМПЮТЪРНА ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИИ
ТЕХНИК НА КОМПЮТЪРНИ СИСТЕМИ	КОМПЮТЪРНИ МРЕЖИ
МОНТЪОР НА КОМПЮТЪРНИ СИСТЕМИ	КОМПЮТЪРНА ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИИ
ТЕХНИК ПО КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ	ОПТИЧЕСКИ КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ
СИСТЕМЕН ПРОГРАМИСТ	СИСТЕМНО ПРОГРАМИРАНЕ
МОНТЪОР ПО КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ	РАДИО И ТЕЛЕВИЗИОННА ТЕХНИКА
КОМПЮТЪРЕН ГРАФИК	КОМПЮТЪРНА ГРАФИКА
ГРАФИЧЕН ДИЗАЙНЕР	ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН
ПРОГРАМИСТ	ПРОГРАМНО ОСИГУРЯВАНЕ
ОПЕРАТОР ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ	ИКОНОМИЧЕСКО ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
ОПЕРАТОР НА КОМПЮТЪР	ТЕКСТООБРАБОТВАНЕ
МОНТЪОР ПО КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ	ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ
ТЕХНИК ПО КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ	КИНОТЕХНИКА, АУДИО И ВИДЕОСИСТЕМИ
ТЕХНИК ПО КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ	ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ
ТЕХНИК ПО КОМУНИКАЦИОННИ СИСТЕМИ	РАДИО И ТЕЛЕВИЗИОННА ТЕХНИКА